Jesum Christum, quam deinceps nunquam deserturi, quin et zelo suo sint propagaturi; abscindentur ergo terrifico Dei judicio rami inutiles, qui contra naturam velut oleaster in bonam olivam inserti erant, ut qui secundum naturam, suæ olivæ inserantur fructuosi, itaque Ecclesia Dei populum rebellem deperdens alium docilem acquirat. Concludit Apostolus: « *noli gloriari adversus ramos... propter incredulitatem fracti sunt. Tu autem fide stas; noli altum sapere, sed time.*

Ita Paulus ad Rom. XI... ad cujus vaticinium relegi debent Isai. LIX. 20. Jerem. XXXI. Ose. III. 5. Præclare autem circa hæc disserunt Bossuet in Hist. Univ. et Duguet, *Règle pour l'intelligence des Saintes Ecritures*, p. 193.

DISSERTATIO VII.

DE RELIGIONE CHRISTIANA.

SECTIO I.

RELIGIO CHRISTIANA VERE DIVINA, ET QUOAD SUBSTANTIAM ANTIQUISSIMA.

—

§ I. PRÆCOGNITA.

I. Sacræ Litteræ generatim edicunt, quod Deus sit absconditus, et post lapsum hominis hominem reliquerit in sua cæcitate, e qua ad plenam lucem nonnisi per Jesum Christum eluctari possit: *nemo enim novit patrem, nisi filius, aut cui voluerit filius revelare.* Cognitio Dei absque cognitione miseriæ nostræ parit superbiam; cognitio miseriæ nostræ sine cognitione Mediatoris parit desperationem: sed cognitio Christi eximit ab utraque. Qui Deum quærunt sine Christo, inquirunt medium communicandi cum Deo sine Mediatore, ut passim de illis verum sit: quod curiositate cognoverunt, superbia amiserunt: inde vel in Atheismum, vel in Theismum plerique prolapsi. Christi in Lege Naturæ promissi cognitio perpetua Traditione vigebat: in Lege Scripta Christus innumeris figuris adumbratus, et promissis iterato stabilitus fuit: de Christo scriptores judæi, gentiles et barbari abunde testantur, ut adeo Darius, Cyrus, Alexander, Romani, Pompeius et Herodes jamdum egerint pro gloria Christi et Evangelii, nihil ejusmodi suspicati: omnium vero locupletissime de Christo eloquuntur testes domestici, Prophetæ, Apostoli et Evangelistæ.

Ut ut ergo impiorum turba Christianum nomen tollere quasi conjurata hucusque contendit, atque ad singulas divinæ œconomiæ partes convellendas opes contulit viresque omnes; tamen omnium gentium ac seculorum testimonio stat inconcussum, quod fuerit Propheta, vel ex prædicto Jerosolymæ excidio spectatissimus, et similis Mosi quoad patrata prodigia, Legis Novæ promulgationem, gentium ex stygii Pharaonis servitute liberationem, et patefactam in cœlum viam: quod promulgata Novæ Legis doctrina discipulos sibi adsciverit et habuerit sectatores, qui ante et post ejus mortem multis

persuaserint eamdem doctrinam a se divulgatam : quod ultionem gravissimam, quam se audire nolentibus intentaverat, errantes in orbe Judæi in hunc diem experiantur.

II. Munus, quod Christus obiit in terris, triplici constabat officio, Prophetico, Sacerdotali et Regio. PROPHETICUM obiit munus, quamdiu inter homines versatus est; hoc nomine suam ipse mortem, passionem, crucifixionem, ascensionem, et missionem Spiritus sancti prædixit; divinam nobis patefecit voluntatem, doctrinam suam tanquam vere divinam miraculis comprobavit, virtutum exemplis illustravit, suo sanguine obsignavit, ac Veteri Lege abrogata (cujus ipse complementum fuit) Novæ Legis Mediator extitit. SACERDOTALE munus duas partes complectebatur, oblationem donorum ac sacrificiorum pro peccatis, et intercessionem apud Deum : Christus Sacerdos factus secundum ordinem Melchisedech obtulit holocaustum perfectissimum Domino, victimam impollutam suum Corpus, in quo peccata nostra pertulit; et in ara Crucis positus, fundens preces exauditus est pro sua reverentia, sedensque nunc a dextris Dei non cessat interpellare pro nobis; sicque transtulit Sacerdotium Aaronicum. Denique propter passionem mortis gloria et honore coronatus, et summa rerum potitus sancivit auctoritate REGIA Novam Legem, constituit Ecclesiam, instituit ministros, Spiritum sanctum et hujus munera distribuit, aliquando autem venturus est cum gloria judicare vivos et mortuos. Non ergo de divinitate Christi, nec de divinitate ac antiquitate Religionis Christianæ quicquam ambigendum; hinc esto

§ II. THEMATA.

I. *Christus Auctor Religionis Christianæ verus est Deus.*

PROBATIO. Divinitatem CHRISTI copiosissime ac luculentissime eloquuntur tot tamque divini characteres ac tituli, queis utriusque Testamenti elogia Messiam insigniunt, ceu Emmanuelem, Legislatorem, Regem et Judicem nostrum, Salvatorem mundi, Sanctum Sanctorum, Solem justitiæ, Lucem gentium, Filium et Agnum Dei, Filium Dei unigenitum, Mediatorem Dei et hominum, Caput Ecclesiæ, Sacerdotem in æternum, Principem Regum terræ, qui sit via, veritas et vita, Principium et Finis, Alpha et Omega. Eloquuntur omnium Prophetarum per bis mille annos de Deo Messia oracula, et per quater mille annos Patriarcharum omniumque Sanctorum inde ab orbe condito suspiria ad Deum Messiam, Angelorum chori nascente Christo evangelizantes gaudium magnum, stella Magorum dux ad præsepe Domini, Simeon et Anna Christum ceu salutare Dei agnoscentes, Joannis de Christo testimonia et encomia, vox cœlo delapsa ad Jordanem et in monte Thabor, stupendum solis deliquium, scissæ petræ, sepulchra aperta, tremor terræ in morte Christi. Eloquuntur vitæ Christi sanctitas, veritates, quas sua auctoritate proposuit credendas, præsagia, quæ ex propria scientia profudit, miracula, queis sua virtute patratis ea omnia confirmavit. Ac demum eloquuntur adimpletæ per Christum promissiones, veritas Resurrectionis a mortuis, totiusque Christiani orbis consensus et veneratio. Est autem CHRISTUS uti Legislator et Auctor Religionis vere divinus; ita omni amore et honore dignissimus, qui cum Religionem omnium perfectissimam verbis edocuit, sic a

discipulis suis nihil prætendit, in quo ipse suo exemplo non præiret Dux et Magister.

Hæc pluribus dilucidant HOOCKII Tomus II. de Princip. Relig. Nec non P. Thomæ HOLZKLAU S. J. Instit. Theol. de Deo Verbo Incarn.

II. *Religio a Christo instituta est vera vereque divina.*

PROBATIO. Doctrina Christiana de Deo et de perfectionibus divinis, de perfectione vitæ christianæ, de fine ultimo hominis, et de mediis salutis æternæ latissimo ab omnibus aliis sectis discrimine distans, tot tantisque miraculis et vaticiniis in hunc diem inclaruit, ut ejus nonnisi divina origo esse possit. Est quippe Religio Christiana ad veram æternamque felicitatem dux tam certa, quam verax est Deus : promittit et abunde suppeditat necessaria ad hunc finem media, quæ corroborent naturæ imbecillitatem : summam vitæ inspirat sanctitatem : mentem saluberrimis principiis imbuit : voluntatem succendit ad spem et amorem summum summi Boni : cor devium reducit, languidum confortat, fervidum meritis et virtutibus exornat : solatur hominem lapsum obtinendæ a Deo per pœnitentiam reconciliationis certitudine : erigit afflictum, pœnas divinitus immissas ceu patris castigantis et amantis argumenta persuadens, sine cujus provida mente eæ non essent; et quarum perpessionem is larga manu compensat : ad æterna demum gaudia vere Christianum perducit. Num quid simile his aut dictat, aut consequitur sola imbecillis ratio, et prona in omne nefas humana voluntas, Christi fide destituta, et indigna gratia Christi?

Et quid non debent christianæ Revelationi Natura, Virtus et Religio? Perficit ea Religionem Naturalem, et omnium Philosophorum doctrinam supra modum transcendit. Cor ipsum sanctificat, neque virtutem ceu veram æstimat, quæ non ex puro corde et divino amore profluat. Inculcat officia, quorum observantia felicitatem hominis mirifice promovet, et quæ improbare nequit ratio, nec unus tamen Philosophus olim edocuit, cujusmodi est dilectio inimicorum. Ea proponit motiva et præmia virtutum, ad quæ sapientissimi antehac non pervenerunt. Ad præconium legis christianæ idololatria, quæ in orbe terrarum quieta consenuerat, et quæ ad nullius unquam philosophi perspicaciam hucusque ne vacillaverat quidem, repente ac sonore corruit. Immania Ethnicorum spectacula, humani sanguinis hostiæ, vindictæ barbaries, et quævis alia truculenta sævities subjugatur patientiæ, mansuetudini ac christianæ charitati. Exulat in statibus christianis, aut certe multo rarior est subditorum adversus Principes seditio, cum et jugum quandoque importabile emolliat christiana tolerantia. Redundant opera misericordiæ, beneficentiæ et dilectionis intra et extra nosocomia pro afflictis, egentibus, pupillis et viduis. Exurgunt undique scholæ et gymnasia pro erudienda juventute præprimis in doctrina Religionis; quæ quidem subsidia charitatis, quanta quanta fuit Philosophorum sapientia, ignoravit. Miraculorum et Vaticiniorum copiam ac splendorem deinceps perstringemus.

III. *Christiana Religio uti vere divina, sic quoad substantiam antiquissima est.*

Probatio. Religio Naturalis Patriarcharum, Mosaica Judæorum, et Evangelica Christianorum una eademque sunt Religio divina, initio minus perfecta, posthac revelationibus aucta, ac demum per Jesum Christum ad plenam lucem splendoremque perducta. Coæva quippe mundo illa est Religio, quæ docet hominem ex amico Dei factum esse inimicum, et ex felicissima Dei creatura creaturam omnium infelicissimam, suæ felicitati ac amicitiæ divinæ nonnisi per Messiam, divinum humani generis Reparatorem esse restituendam. Eadem ergo est Religio Christiana cum Religione Patriarchali in explicatione originalis mali per lapsum primorum parentum; eadem in explicatione mali per mediationem liberatoris. Eadem ergo est Religio Christiana cum Judaica quoad objectum cultus divini, cui et hæc sacrificavit, et illa sacrificat; quarum analogiam quoad omnes partes exhibet Becanus, et copiose ac eleganter explicat Augustinus; qui « proinde aliis tunc nominibus ac signis, ait, aliis autem nunc; et prius occultius, postea manifestius; et prius a paucioribus, postea a pluribus; una tamen eademque Religio vera significatur et observatur ». Eadem vero etiam est Religio christiana cum doctrina vetustissimorum populorum, in quorum doctrina et Religionibus innumera deprehendas vestigia fidei christianæ circa tres naturæ humanæ status, primævum perfectionis ac felicitatis, præsentem militiæ et purgationis, et futurum perfectæ felicitatis; nec non circa causam lapsus et modum reparationis.

En antiquitatem, en perpetuitatem veræ ac christianæ Religionis inde ab initio ad finem usque mundi; qua prærogativa cum gloriari nulla alia Religio possit, en veritatem, præstantiam, divinitatem Religionis christianæ.

Vide Martini Becani S. J. Analogiam V. ac N. Testamenti, Venetiis an 1758. S. Augustini epistolam 49. ad Deo gratias Q. II. III....L. X. de Civ. c. 32.

Obj. I. Potuit Christus esse impostor, sic ait Mahumes, potuit variis artibus, sublato e. g. e Templi lapide, ut aiunt Judæi, nomine Tetragrammato, patrare miracula : sicque suos decipere asseclas. Et sane quod tantopere commendavit verbis Christus, simplicitatem, injuriarum oblivionem, et amorem inimicorum, factis negavit; captiosis non raro quæstionibus illudens Pharisæis, quos et acerrima dicacitate objurgavit atque exagitavit sæpissime.

Resp. Longissime abfuit ille ab omni suspicione imposturæ, qui propter humilem vitæ conditionem caruit fallendi facultate, et de quo propter excellentes virtutes certum est, caruisse fallendi voluntate. Nobilitas generis, dignitates, opes et potentia fallaciæ adjumenta sunt, quibus apud homines conciliatur auctoritas : sed natus est Christus muliere paupercula, quæ fabro lignario nupserat : primum domicilium fuit stabulum : educatus est in patris officina, et in Galilæa, de qua nullus Propheta, minus Messias exspectabatur a Judæis : non habuit, ubi caput reclinaret : nec aliunde, quam ex piorum quorumdam hominum liberalitate sustentabatur : Apostolos constantissime docuit ferre crucem suam, seseque ad omnia patienda parare : magnorum

odia et persecutionem semper tulit, et tandem crudelissima morte affectus est, cui prævisæ et prædictæ noluit sese subducere. Hanc vero vitam qui dixerit aptam vel ad fallendos homines, vel ad eos sibi conciliandos sine excellenti virtute, sine præstanti doctrina, sine miraculis, communi is sensui contradicit.

Christus adeo nullas partes impostoris egit, ut egregia potius specimina dederit omnium virtutum; ferventissimæ in Deum pietatis, referens omnia facta, sermones ac frequentem orationem ad Dei gloriam et regnum Dei promovendum, habens pro cibo facere et perficere opus Dei : effusæ in omnes homines charitatis, immensos perferens labores ad erudiendos rudes, ad avocandos a sceleribus improbos, ad ægros sanandos, ad salvandos omnes, etiam pro dirissimis persecutoribus orans in cruce : summæ integritatis animi a vanitatibus hujus vitæ, ab avaritia, ambitione et voluptatibus prorsus alieni, qui populi ipsum Regem proclamantis oculis subduxit sese, et publicum contemptum in probrosissima morte sustinere voluit; qui nec opes, nec dignitates, nec famam apud homines quæsivit, nec unquam usus est adulatione, assentatione, dissimulatione seu artibus illas comparandi : summæ puritatis, quæ omnem superaret invidiam, et contra quam ne hisceret quidem projecta ad quævis alia inimicorum Christi maledicentia : incomparabilis mansuetudinis, humilitatis, patientiæ et constantiæ inauditæ, dicens se venisse, ut aliis inserviret, inter impiissimos et crudelissimos homines tanquam ovis obmutescens, atrocissimis suppliciis et morti ignominiosissimæ ultro sese objiciens pro salute hominum.

Et in hac infinita Dei-Hominis sanctitate quidquam reperiant pestilentissimi hominum Increduli, quod arrodant? Christus et prudentiam et simplicitatem ex æquo commendavit; indeque ad captiosas Pharisæorum quæstiones haud directe semper respondit, idque ad ipsos propria ex conscientia de sua persona erudiendos; at semper tamen plane et definite ad eas, quæ simplicem ac ingenuam mentem præseferebant. Erant Pharisæi ob hypocrisin, fallaciam, arrogantiam, ostentationem, divinæ Legis corruptionem, aliaque vitia reprehensione publica dignissimi : intererat Reipublicæ et Religionis Judaicæ, ut hypocritæ suis integumentis nudarentur, veteratorum existimatio apud plebem misere ludificatam convelleretur, et Mosaicæ Legis puritas vindicaretur. Jungebat ergo Christus zelum gloriæ divinæ, et aliorum curam salutis cum charitate, quæ quanta fuerit apud infensissimos hostes, discant Increduli ex ejus in Cruce precatione : *Pater! ignosce illis, neque enim sciunt, quid faciunt.*

De his copiosius disserunt D. François in LL. *Défense de la Religion*, D. Bellet in L. *les Droits de la Religion chrétienne*. P. Herm. Goldhagen S. J. P. III. Introduct. in Scripturam.

Obj. II. Adventus Christi admodum humilis officiebat fidei in Christum; et Religioni Christianæ inter gentes æque ac inter Judæos non parum obstat adhuc. Vixit Christus annos triginta tres : per annos triginta latebat absconditus : per tres reliquos habebatur impostor, rejectus a Sacerdotibus et primoribus suæ gentis, contemptus ab inimicis, mortuus in cruce veluti malefactor, proditus ab uno, negatus ab altero familiarium suorum, desertus ab omnibus.

Resp. Attamen tota gens hebræa ejusmodi adventum Messiæ prædixit, Prophetarum edocta oraculis : et gentes, dum venerat hic Messias, eum adoraverunt; Gentiles ergo et Judæi ceu metam et centrum suorum votorum eumdem respiciunt. Nec Salomon aut Prophetæ, nec Plato aut Socrates aut alius quivis sapientissimus ac eloquentissimus persuadere gentibus unquam poterat aut fidem in Messiam, aut unius veri Dei cultum. Soli gratiæ Christi servata gentilium conversio, qua gentes turmatim ad Christi vexillum convolant, idolorum fana subvertunt, et Reges illarum seipsos Cruci subjugant. Nonne hic splendor summus est pro adventu Christi, ad quem cum cæcutirent Judæi, et obdurarent corda sua; hanc quoque duritiem ac cæcitatem suam Judæis prædixerat sua Lex, æque ac adventum sui Messiæ humilis ac mansueti. Et vero Prophetiæ, quæ Christum exhibent pauperem, exhibent eum etiam dominatorem terræ, ita ut ex tota nascendi, vivendi et moriendi ratione, quam ad Messiæ characterem spectare Deus voluit, velut ex nubeculis sol Divinitatis non obscure effulgeret.

Atque hic obtinet illud S. Augustini: « grande spectaculum (Christus crucifigendus) sed si spectet impietas, grande ludibrium: si pietas, grande mysterium: si spectet impietas, grande ignominiæ documentum : si pietas, grande fidei munimentum. » Tract. in Joann. CXVII. §. 3.

Obj. III. Prophetæ et Apostoli homines erant, quales nos sumus: eccur plus illis tribuamus, quam mille aliis, qui de Religione senserunt aliter? Atque ideo ne Judæi quidem Christum agnoscunt ceu Messiam. Tandem fidei Christianæ antiquitati obstant tam verba Apostoli ad Galatas: *at ubi venit fides, jam non sumus sub pædagogo*, quam illa ad Romanos: *non enim sub lege estis, sed sub gratia.* Cum enim fides in Christum non sit sine gratia, et fides Christi primum venerit, ubi venit Christus; qua ratione Christiana videatur antiquissima Religio ?

Resp. Jam iterum mentitur iniquitas sibi. Nequaquam homines erant Prophetæ et Apostoli, sicut Theistæ : illi enim corde erant humili, spiritu illuminato, et conscientia munda ; cum sint Theistæ tenebris involuti, judicantes ex præventione, amantes vitia. Judæi non quidem omnes, at sancti tamen susceperunt Christum, quem Prophetæ et Apostoli Messiam prædicaverant; et quod carnales Judæi eum rejiciant, idipsum auget gloriam Christi. Quæ enim ratio in Talmude et apud Rabbinos, Christum ceu Messiam repudiandi? fors quia non omnes nationes armis edomuit? nulla suis spolia distribuit? nullas elargitus divitias, ipse autem turpissima morte occubuit? Verum ex his ipsis Christus ceu Messias a sanctis agnoscitur, adoratur ac redamatur; repudiandus a Christianis Messias, qualem sibi effingunt et exoptant Judæi. Eamdem autem quoad substantiam fuisse fidem in Christum ante adventum Christi, præclare edocet Augustinus; quamvis modus discrepet, sive ex parte objecti: quia veteres credebant in Christum nasciturum et moriturum, nos autem credimus in Christum natum et mortuum; sive ex parte actus: quia veteres, quamdiu sub nube Legis antiquæ erant, ad fidem in Christum explicitam non tenebantur, cum sufficeret implicita. Tandem veteres justi magis sub gratia, quam sub Lege fuerunt: si enim sub Lege esse dicitur, vel qui gratiam ignorans servitute Legis premitur, vel in quo peccatum dominatur, uti docet Apostolus; illi nec servierunt peccato, nec

justitiam, quamvis Legi Mosaicæ adscripti, a Lege, sed a fide in Christum exspectabant.

Hinc Aug. Tract. 45. in Joan. « Eadem fides, ait, utrosque conjungit, et eos, qui venturum esse, et eos, qui eum venisse crediderunt. » Idem L. III. cont. 2. epist. Pelag. c. 4. scribit, « Abraham, Mosen, David omnesque veteres Justos filios fuisse promissionis et gratiæ, non ex Lege, sed ex promissione; hæredes Dei, cohæredes autem Christi ».

§ III. Corollaria.

Discant hic Increduli, quem audiant magistrum et ducem sequantur, Jesum Christum, cujus ad doctrinam exclamandum: nunquam sic locutus est homo ; hic solus verba vitæ æternæ habet; cujus ex prodigiis emicat virtus Altissimi, ipsemet virtus Dei; qui quantum ad mysteria et vaticinia, intuetur profunda Dei, genitus in splendoribus Sanctorum, unigenitus Dei Filius, quem nihil in domo Patris sui lateat; qui offert veritatem suam, quæ nos ducat; brachium, quo sustentet; gratiam, quæ corroboret; crucem, quæ defendat; sanguinem, qui emundet; mortem, quæ vivificet. Et quis vel momento temporis dubitet, hujus tanti magistri ac ducis vocem audire et revereri? quid enim majus veritate, cujus est magister ? virtute, cujus est exemplum? Religione, cujus est auctor? Ecclesia, cujus est caput? augusto Sacrificio, cujus est victima et sacerdos? gratia et gloria, cujus est arbiter? cœlo, quod est Regnum ejus? Deo, cujus est legatus et unicus Filius? Me sane cogunt ista exclamare cum Centurione: *Vere hic homo filius Dei erat,* et cum Principe Apostolorum confiteri: *Tu es Christus filius Dei vivi,* auctor fidei et salutis meæ, unicum spei meæ fundamentum, amoris mei objectum dignissimum et præmium infinitum!

SECTIO II.

RELIGIO CHRISTIANA CONSIGNATA IN LIBRIS N. T. VERE DIVINIS.

§ I. Præcognita.

Novum Testamentum appellantur Libri divinitus inspirati, qui post Christi adventum exarati de rebus divinis divina auctoritate pertractant, et ab Ecclesia sacrum in Canonem, quem iterum recensuit Concilium Tridentinum, relati sunt. Fundatur Novi Testamenti authentia in Testamento Veteri vere authentico, cujus in hunc diem Judæi Christianis testes sunt, custodes, librarii et capsarii. Mira Dei providentia! Quamdiu exstabant Prophetæ, Legem suam tuendi vix curam habebant Judæi; postquam vero nulli amplius Prophetæ exstiterunt, successit ingens Judæorum zelus pro Lege sarta tectaque in Libris sacris conservanda. Nimirum ut ex Libris sacris Judæorum